ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/372157101

"İÇİMİZDEKİ ŞEYTAN " ROMANININ GREİMAS'IN EYLEYENLER MODELİNE GÖRE ÇÖZÜMLENMESİ

Article *in* ASYA STUDIES · July 2023

DOI: 10.31455/asya.1272013

CITATIONS
2

READS
142

1 author:

Galip Çağlayan
Kirikkale University
7 PUBLICATIONS **2** CITATIONS

SEE PROFILE

All content following this page was uploaded by Galip Çağlayan on 06 July 2023.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

Asya Studies
Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 7 - Number: 24 p. 143-152, Summer 2023

"İçimizdeki Şeytan" Romanının Greimas'ın Eyleyenler Modeline Göre Çözümlenmesi*

Analysing the Novel "The Devil Inside Us" According to Greimas' Actor Model

DOI: https://doi.org/10.31455/asya.1272013

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Geliş Tarihi / Article Arrival Date
27.03.2023

Makale Kabul Tarihi / Article Accepted Date
23.05.2023

Makale Yayın Tarihi / Article Publication Date
30.06.2023

Asya Studies

Galip Çağlayan
Yüksek Lisans Öğrencisi / Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD
galipcaglayan465@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5791-2201

Öz

Edebî yapıtlar, görünenden çok daha ötesi bir niyetle oluşturulmuş türlerdir. Sadece yüzeysel yapıya bakarak bu niyeti anlamak mümkün değildir. Onun için günümüzde birçok yazınsal yapıtın, yüzeysel yapısının yanında derinsel yapısını da incelemek, farklı yöntemlerle mümkün kılınmıştır. Göstergebilim, eserlerin çözümlenmesi sürecinde sık kullanılan yöntemlerden biridir. Metinlerin derin yapıdaki unsurlarını keşfetmeyi sağlayarak asıl anlama ulaşıp okuyucu için anlamlandırma düzlemini oluşturmaktadır. Çalışmada Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" adlı eseri göstergebilim çerçevesinde Greimas'ın eyleyenler modeli kullanılarak çözümlenmiştir. Bir betimleme ustasının elinden çıkmış olan bu yapıtta karakterlerin özelliklerinden olay örgüsüne kadar oluşturulan hâkimane bakış açısı, okuyucuların zihinlerinde bir devrin aynasını tutmuş vaziyettedir. Kurgu ortaya koyulurken oluşturulan bu söylem tarzı okuyuculara; karakterleri, uzamları, olay geçidini detaylı bir şekilde analiz etme fırsatı sunmuştur. Bunun için romanda Greimas'ın eyleyenler modelinde yer alan betisel düzeyi, anlatısal düzeyi ve derin yapı düzeyini oluşturan ögeler tespit edilmiştir. Nitel araştırma yöntemine uygun olarak veriler, doküman incelemesi tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin yorumlanması ve çözümlenmesi sürecinde eser, içerik analiziyle irdelenmiştir. Çalışmada öncelikle göstergebilime değinilmiş sonrasında Greimas'ın eyleyenler modeli hakkında gerekli bilgiler ortaya koyulmuştur. Bulgular kısmında romanın muhtevasıyla ilgili gerekli kısa bir bilgilendirme yapıldıktan sonra karakterler ve olayın kurgusunda değişime uğrayan uzamlar dikkate alınarak yapıt, öncelikle iki kesite ayrılmıştır. Daha sonra ayrılan her bir kesitte modelde kullanılan her bir düzeyin ögeleri tespit edilerek aralarındaki ilişkiler ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Greimas, Eyleyen, İçimizdeki Şeytan

Abstract

Literary works are genres created with an intention far beyond what is visible. It is not possible to understand this intention only by looking at the superficial structure. For this reason, today it is possible to analyse the deep structure of many literary works as well as their superficial structure through different methods. Semiotics is one of the methods frequently used in the process of analysing works. By enabling the discovery of the elements of the texts in the deep structure, it reaches the real meaning and creates the interpretation plane for the reader. In this study, Sabahattin Ali's "The Devil Inside Us" was analysed within the framework of semiotics using Greimas' model of agents. In this work, which is the work of a master of description, the dominant point of view created from the characteristics of the characters to the plot has held the mirror of an era in the minds of the readers. This style of discourse created during the presentation of the fiction offered the readers the opportunity to analyse the characters, spaces and the plot in detail. For this purpose, the elements that constitute the scriptural level, narrative level and deep structure level in Greimas' model of agents in the novel were identified. In accordance with the qualitative research method, the data were obtained using the document analysis technique. In the process of interpretation and analysis of the data, the work was analysed by content analysis. In the study, firstly, semiotics was mentioned and then the necessary information about Greimas's actants model was revealed. After a brief information about the content of the novel was given in the findings section, the work was first divided into two sections by considering the characters and the spaces that changed in the fiction of the event. Then, in each section, the elements of each level used in the model were identified and the relationships between them were revealed.

Keywords: *Semiotics, Greimas, Actor, The Devil Within*

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Çağlayan, G. (2023). "İçimizdeki Şeytan" Romanının Greimas'ın Eyleyenler Modeline Göre Çözümlenmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar,* 7(24), 143-152.

GİRİŞ

Yazılı anlatımın temel kaynağı olan edebî türler, belli bir amaç doğrultusunda meydana gelmiş; tümcelerden örülü anlamlar dizgesidir. Bu edebî anlatıların kendi içinde oluşturdukları bu anlamlar belli sınırlılıklara indirgenemediği için her okuyucunun bakış açılarına göre farklı yorumlanabilmektedir. Okuyucuların zihinlerinde oluşan bu anlam farklılığını azaltmak, tümcelerin derin yapısında oluşan unsurları nesnel boyutuyla kavramak için farklı çözümleme yöntemlerine gidilmiştir. Bu süreçte kullanılan geleneksel yöntemler bir edebî anlatının daha çok biçimsel yapısını ele alırken derin yapıda yer alan unsurların işlevliliğini göz ardı etmektedir. Bir anlatının sadece yüzeysel nitelikteki unsurlarını belirleyip kavramsallaştırma yoluna gitmek, eksik sonuçlar doğuracaktır. Bunun için de işlevsel bir çözümleme yöntemi olan göstergebilim, anlatının dış bağlamla olan ilişkisini göz ardı etmeden öznellikten nesnelliğe uzanan bir çizgide çözümleme sunmaktadır (Çomak, 2022).

Göstergebilim

En kısa hâliyle yazınsal yapıtların anlamlandırılması olarak bilinen göstergebilim, tarihsel süreç içinde bakıldığında; modern bir bilim olarak Ferdinand de Saussure ile başlamaktadır. Onun öğrencileri Ch. Bally ve A. Sechehaye tarafından derlenen *"Genel Dilbilim Dersleri"* adındaki eseri göstergebilime olan bakışını da yansıtmıştır (Kerimoğlu, 2019: 29). Saussure, eserinde göstergeyi oluşturan kavram (gösterilen) ve işitim (gösteren) imgesine değinmiştir. Örneğin; *"kalem"* sözcüğü denildiğinde bunun duyumsama aşamasını gösterenle açıklamıştır. Bu kavramın zihinde oluşturduğu çağırışımları ise göstergenin gösterilen kavramıyla açıklamıştır. Ayrıca göstergenin iki temel niteliği olan *"nedensizlik"* ve *"çizgisellik"* boyutlarına yer vererek nedensizliği, herhangi bir kavramın oluşturulan ses dizgisiyle bir ilişki içinde olmadığını ifade etmektedir. Yani *"kalem"* kavramı ile *"k-a-l-e-m"* ses dizimi arasındaki ilişkiyi bir nedene bağlamamıştır (Saussure, 1998: 110). Diğer bir boyut olan çizgiselliği ise birbiri ardınca dizilmiş sözcüklerin bölünebilmesiyle açıklamaktadır. Örneğin; *"kalemi ver"* cümlesindeki iki sözcük birbirinden ayrılabilir (kalem / ver) ve tekrardan da bölünebilir (v-e-r). Yani Saussure bu boyutla dil göstergelerinin belli bir ölçüyle sıralandığını ortaya koymaktadır (Saussure, 1998: 112-113). Bununla birlikte Saussure ile aynı dönemde yaşamış olan Amerikalı Sanders Peirce, gösterge kavramını üç öge (gösterge, nesne, yorumlayan) üzerinde açıklamıştır. Burada özellikle Peirce'nin Saussure'den en belirgin farkı *"yorumlayan"* ögesinde çıkmaktadır. Çünkü kalem sözcüğü denildiğinde bireylerin zihinlerinde kalem olgusu şekilleniyorsa bu Saussure'a göre gösterilen ile açıklanıp genellenmiştir. Pierce ise kalem olgusunun A kişisinin zihin dünyasında farklı şekillerle ortaya çıkarken B kişisinde farklı çağırışımlar olarak kendini göstereceğinden bu durum yorumlayan ögesiyle açıklanmıştır (Kerimoğlu, 2019: 17-18).

Vladimir Propp'un edebî türlerden olan masal üzerindeki çalışmaları da göstergebilime konu olmuştur. Onun *"Masalın Biçimbilimi"* adlı eseri masal üzerindeki birçok açıdan çözümlediği tasnifleri bulunmaktadır. Çeşitli masallardaki yaptığı karakter tahlillerinde özellikle kahramanların benzer fiillerde bulunması ve aynı görevleri üstlenmesinde farklı kişilerin rolü olduğunu görmüş ve bunun için de kahramanların incelemesinde onların herhangi bir durumdaki işlevliklerini ön planda tutmuştur. Tüm bu inceleme sonunda da otuz bir tane işlev saptamıştır. Bu işlevlerden hareketle de yedi tane rol belirlemiştir. Bunlar; saldırgan tutum besleyen, bağışçı, yardımsever, prenses ve babası, gönderici, kahraman ve ona karşı sahte kahraman olarak sıralanmaktadır. Bütün bu roller belirli bir çözümleme sonucunda ortaya konsa da Propp, kesin bir sınırlandırma çizmeden bir kahramanın farklı rollere sahip olabileceğini ifade etmiştir (Propp, 1968; akt. Demir, 2017). Böylece Propp, anlatıların yapısındaki çözümlemesinde kişi ve işlevlerine daha çok odaklanmıştır.

Saussure'un modern dil bilim adı altında göstergebilim üzerine ortaya koyduğu çalışmalar sonrasındaki birçok kişiyi etkilemesiyle Roland Barthes de bundan nasibini alan şahsiyetlerden biri olmuştur. Kendisi göstergebilim alanındaki çalışmalarının düzlemini üç evreyle açıklamıştır. Hayranlık evresi; Saussure'a telmihen çalışmalarında anlam olgusunun geniş bir çerçevede çözümlemesi gerektiğine inanmıştır. Bilim/bilimsellik evresi; göstergebilimi bilimin temelleriyle ortaya koymak için sistematik bir süreç işleminin gerekliliğini ortaya koymuştur. Son evre olan metin evresinde; metinleri belirli bir anlamla örtülü bir yapıdan ziyade hareketli, psikanalist bir yaklaşımla ele almıştır (Rifat, 1993).

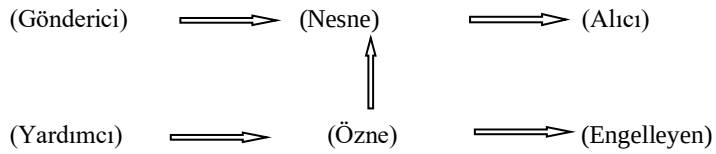
L. Hjelmslev'ın anlatıların yüzey yapılarının altında yatan derinsel boyuta yer verdiği çalışmalarıyla göstergebilime katkı sağlamış bunun yanında yazınsal yapıtların derin yapıdaki çözümleme sürecinde yetkin isimlerden biri olan Noam Chomsky'nin ortaya koyduğu üretici-dönüşümsel kuramıdır. Bu kuram çerçevesinde metinlerin sadece tümcelerden örülü bir dizgeler olmadığı, görünenden çok daha fazlasının yansıtıldığı ifade edilmiştir. Bunun için de bağlam önemli bir yere sahip olmuş ve dil, salt sözcük anlayışından cümle düzeyine çıkarılmıştır (Kıran & Kıran, 2010: 25). Yapısalcı yaklaşımın geriye itildiği bu anlayışla beraber dil birimleri daha geniş bir perspektifte ele alınarak anlatılarda artık derinsel unsurlar baş göstermiştir.

Rifat (2014), göstergeyi oluşturan her bir dizgenin işleyişine bilimsel bir çerçeveyle bakıp betimleme işi olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte göstergebilimi bir kuram olarak da ele alan mevcuttur. Bir dizgide yer alan anlamsal yapı unsurları, kodları ve bunlarla ilişkili durumları çözümleme kuramıdır (Kalelioğlu, 2021: 189). Bu çözümleme süreci; ele alınan anlatıları, derin ve anlamlı bir şekilde yeniden okumaktır (Uçan, 2003: 33). Göstergebilim, metinlerin çözümlenmesi sürecinde oluşturulan nesnel kodlar ve çeşitli göndermeler sayesinde örtük anlamların bulunması için farklı analizler sunar. Metin içerisinde anlamsal bütünlükle verilen her tümce dikkatle ele alınır. Anlamın bozulmasına sebebiyet veren yerler tekrardan düzeltilir ya da bağlama uygun yeni anlamlar üretebilir. Ortaya koyulan bir anlatının içeriğini anlamak için belirli yapıları bilmekten ziyade o içeriğin mantıksal bütünlüğüne, kendi içindeki tutarlılık durumuna, dil dışı unsur olarak aktarmak istediği anlamı görmek gerekir. Bütün bu durumların gerçekleşmesi de göstergebilimsel bir tavır sergilenmesiyle mümkün kılınabilir (Tekinarslan & Yiğit, 2020). Bu nedenlerle göstergebilim, yüzey yapıyla ilgilendiği gibi derin yapıyla daha çok ilgilenmektedir. Özellikle roman ve benzerindeki edebî türlerde gösterenler, tümce üstü birimlerdir. Çünkü onlar sözcelerle beraber anlam kazanırlar. Tek başlarına veya bulundukları tümcelerle sınırlandırılamazlar. O yüzden sözcelerin üretildiği bağlam gösterenleri anlamlandırmaktadır (Erdem 2009: 123). Bunun için bu çalışma, Julien Greimas'ın eyleyenler modelindeki ögelerin "İçimizdeki Şeytan" romanında nasıl bir işlevle verildiğinin tespiti üzerine yapılmıştır.

Greimas ve Eyleyenler Modeli

Aslen Litvanya doğumlu olan Greimas, hukuk eğitimini burada aldıktan sonra eğitimine devam etmek için Fransa'ya gitmiştir. Burada matematik, dil bilim gibi alanlarda çalışarak Paris Göstergebilim Okulu'nu kurmuştur. Pek çok çalışmaya öncülük etmiştir. Yaptığı çalışmalar göstergebilim sahasında alışılmadık kavramlar üzerine olduğu için ilk başlarda çevresi tarafından yabancı görünen bu kavramlara açıklık getirmek amacıyla altı yüz kırk beş terimden oluşan bir sözlük çalışmasına yer vermiştir (Rifat, 1998: 170-176). Onun bu çalışmalarında alışık olunmayan terimlerden biri de varsayımsal-tümdengelimsel bir üst dil oluşturmasıdır. Bununla Greimas, bir yapıtta anlam kurmaktan ziyade anlamların üretim süreçlerine odaklanmış ve üst dili; betisel düzey, anlatısal düzey ve derin yapı olarak üç düzeyde ele almıştır. Betisel düzeyde; anlatının bağlamı göz ardı edilmeden kişi, zaman ve uzam ele alınmıştır. Anlatısal düzeyde; Greimas bir anlatıdaki altı eyleyene değinerek bunlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur.

Şekil 1: Greimas'ın Eyleyenler Modeli.

Gönderen: Eylemin oluşmasını sağlayarak özneyi harekete geçirir ve nesnenin bulunmasını sağlar. Ayrıca anlatıyı başlatan ögedir.

Nesne: Temel anlamıyla aranılan, eksikliği hissedilen şeydir. Yani eylemin konusunu oluşturmaktadır.

Alıcı: Öznenin arayışı sonunda nesneyi alıp özneyi ödüllendiren veya ceza veren ögedir.

Yardımcı: Öznenin nesneyi bulma sürecinde her türlü desteği sunandır.

Özne: Kahraman işleviyle yer alıp bulduğu nesneyi alıcıya teslim eder.

Engelleyen: Öznenin arayışını engeller. Nesneyi bulmasına karşı çıkar (Kıran, 2011; Kerimoğlu, 2019).

Greimas, bu döngüde eyleyenleri meydana getiren bireylerin olduğunu ve bir bireyin birden çok eyleyeni gerçekleştirebileceği gibi tek bir eyleyen de birkaç birey tarafından gerçekleştirilebileceğini ifade etmektedir. Bu altı eyleyen her anlatıda tam olarak verilmek zorunda olmadığı gibi sadece birkaç eyleyenin geçtiği anlatıların da olabileceğini söylemiştir. Ancak burada önemli olan en az iki eyleyen varlığını anlatıda göstermek zorundadır ki bunların başında da bilhassa özne ve nesne eyleyenleri gelmektedir (İşeri, 2000: 124).

Anlatıyı bu modelde çözümlemek için kişilere ve kurguya dikkat ederek anlatının öncelikle kesitlere ayrılması; süreçteki ögelerin işlevsel durumlarının daha iyi kavranması için gerekli olan ilk adımlardandır. Nitekim "kesit kavramı, aralarında anlamsal ilişkiler bulunan bir çekirdek silselesidir" (Barthes, 2009: 118).

Anlatısal düzeyde Greimas, anlatının izlence kısmına yer vermektedir. Ona göre bu izlence dört aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar: Etkileyim, edinim, edim ve yaptırım olarak sınıflandırılır. Etkileyim; gönderici ile nesne arasındaki ilişkiyi ele alır. Gönderici, nesnenin bulunması için özneyi ikna etmeye

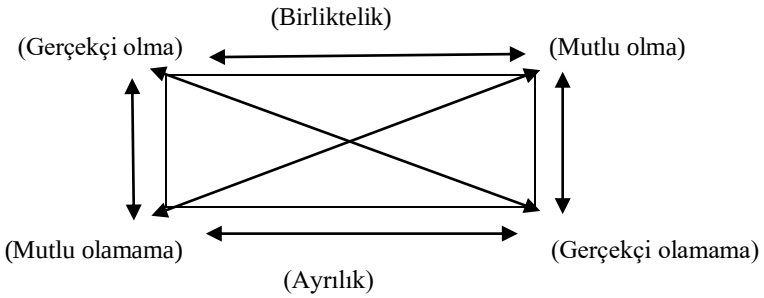
çalışmaktadır. Edinim; özne, nesneyi arama görevini üstlenirse anlatı başlar. Ama bu arayışta özneden sahip olunması istenilen bazı nitelikler beklenir. Edim; özne için asıl eylem durumunun oluştuğu, nesneyi bulduğu evredir. Bu evrede özne olumlu veya olumsuz birtakım olgularla karşılaşabilir. Yani yardımcının desteğini de alabilir. Engelleyicinin engeliyle de karşılaşabilir. Son evre olan yaptırım aşamasında ise özne, nesneyi bulup bulmamasına göre ya ödülle ya da cezayla karşılaşmaktadır (Rifat, 2007: 96-97). Bu süreç Tablo 1'de bütüncül bir yapıyla sunulmuştur.

Tablo 1: Anlatı İzlencesinin Evreleri (Akt.; Günay, 2004: 38-39)

Eyletim	Edinç	Edim	Yaptırım
Yaptırtmak	Yapmanın oluşu	Oldurum	Olmanın durumu
Gönderen ile işlemci özne arasındaki ilişki	İşlemci özne ile işlemler (kipsel nesne) arasındaki ilişki	İşlemci nesne ile durumlar (değer nesne) arasındaki ilişki	*Gönderen ile işlemci özne arasındaki ilişki *Gönderen ile durum öznesi arasındaki ilişki
Bildirmek (nesne ve değerler hakkındaki bilgi)			Bilmek (özne-nesne ya da gönderen hakkında bilgi)
Bilinmesini istemek Yapmasını istemek (İnandırmak- Yaptırmak)	Yapmak- zorunda olmak Yapmak- istemek Yapmaya-muktedir olmak Yapmayı- bilmek	Yapmak	İnandırmak
İkna edici tutum Bilişsel boyut	Edimsel boyut	Edimsel boyut	Yorumlayıcı tutum Bilişsel boyut

Anlatının son düzeyi olan derin yapı kısmında asıl anlamlandırma süreci meydana gelmektedir. Derin yapıda oluşan bu anlamlandırma süreci göstergebilimsel dörtgen ile gösterilmiştir. Günay (2002), göstergebilimsel dörtgeni yüzeysel yapıda kendini göstermeyen, anlatının anlamlandırma sürecini sınırlayan olarak ele almış ve böylelikle de anlatıdaki bağlam üzerinden derin yapıda saklı kalan anlamın bu yapı sayesinde ortaya çıkacağını belirtmiştir. Aynı zamanda anlamların derinliğini oluşturan soyut nitelikler de bağlamla gün yüzüne çıkarılabilir (Çomak, 2022). Bu durum Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Derin Yapı; Göstergebilimsel Dörtgen

Çalışmanın Problem Cümlesi

Çalışma kapsamında araştırmanın problemi cümlesi, *"İçimizdeki Şeytan" adlı roman Greimas'ın eyleyenler modelinde yer alan betisel düzeyi, anlatısal düzeyi ve derin yapı düzeyini oluşturan ögeleri içermekte midir?* biçiminde oluşturulmuştur.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışmanın hedefi doğrultusunda nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Bu araştırma türünde özellikle sosyal bilimler alanında bir konunun derinlemesine incelenmesi yapıldığı için alan araştırması adını da taşımaktadır (Baltacı, 2017). Edebî metinlerin yüzeysel yapı unsurlarından anlamları keşfetmeye doğru bir süreci kapsayan göstergebilim, metinlerin anlamlandırma sürecinde kullanılan başlı başlına bir yöntemdir. Göstergebilim; edebî nitelikte olan herhangi bir anlatının oluşumunu, bunun aşamalarını, aşamalarla tespit edilen anlamların farklı oluşumlarını metnin bağlam formülünü göz ardı etmeden incelemektir. Bu yüzden edebî türlerin çözümlenmesi sürecinde göstergebilimden faydalanılması gerekmektedir (Uzdu Yıldız, Aktaş, Çapan Tekin, 2018).

Çalışma Materyalleri

Greimas'ın eyleyenler modeli, edebî nitelik taşıyan eserlerde çözümleme sunduğu için çalışmada, Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" romanı materyal olarak kullanılmıştır. Sabahattin Ali, yapıtında hâkim bir bakış ortaya koyduğu için olaylar, uzamlar ve eyleyenler okuyucu için belirgin olarak kendini göstermiştir. Bu yüzden eserin seçilmesinde bu etmen önemli rol oynamıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışma, edebî bir yapıtın çözümlenmesi doğrultusunda gerçekleştiği için süreçte ortaya koyulan veriler doküman incelemesi tekniği vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Doküman incelemesi evrene alınan yazılı belgelerin çalışmanın hedefleri doğrultusunda içeriğinin titizlikle ve belli bir sınıflandırmaya tabi tutularak yapılan bir yöntemdir (Wach, 2013).

Verilerin Analizi

Verilerin yorumlanması ve çözümlenmesi sürecinde içerik analiz tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi; yazılı doküman içerisindeki ana konu alanları ve bu konular altında verilmiş diğer alt konuları ortaya çıkarmak için çeşitli sınıflandırmalara gitme ve kategoriler oluşturma durumudur (Tavşancıl & Aslan, 2001). Bu bağlamda çalışmada Greimas'ın eyleyenler modelindeki üç düzey ana kategori olarak ele alınmış ve bu düzeyleri oluşturan ögeler de alt bileşen sayılmıştır. Bu hususa dayanarak problem cümlesine cevap olacak şekilde her bir öge, eser üzerinde tek tek ele alınarak çözümlenmiştir. Çözümleme sürecinin doğru işlemesi için eserde tespit edilen analizler belirli kesitlere ayrılarak ortaya koyulmuştur. Ayrıca çözümleme sonucunda çıkan veriler, çalışmanın kapsam geçerliliği ve güvenirliliği için Türkçe eğitimi alanında en az iki akademisyene gösterilmiş ve bu uzmanların görüşleri çerçevesinde çalışma verilerinin amaca hizmet etme derecesi gözden geçirilmiştir.

BULGULAR

"İçimizdeki Şeytan" betimleme ustasının elinden çıkmış bir yapıttır. Sabahattin Ali, yapıtında karakterlerin özelliklerinden olay örgüsüne kadar oluşturduğu hâkimane bakış açısıyla okuyucuların zihinlerinde bir devrin aynasını tutmuş vaziyettedir. Kurgusunu ortaya koyarken oluşturduğu bu söylem tarzı okuyuculara; karakterleri, uzamları, olay geçidini detaylı bir şekilde analiz etme fırsatı sunmaktadır.

Yapıtın Çözümlenmesi

Edebî metinlerin göstergebilimsel bir tutumla çözümlenmesi için öncelikle incelenen eserin içeriğine hâkim olmak gerekir. Daha sonra anlatının kurgusundan yola çıkarak kesitleme yoluna gidilmelidir. Kesit kavramı, aralarında anlamsal ilişkiler bulunan bir çekirdek silselesidir" (Barthes, 2009: 118). Bundan dolayı "İçimizdeki Şeytan" adlı edebî tür iki kesite ayrılırken olay örgüsünün gidişatına yön veren karakterler ve bu gidişatın getirdiği farklı uzamlar etkili olmuştur.

Birinci Kesit

Anlatı, iki sıkı dost olan Ömer ve Nihat'ın öğleden önce Kadıköy'den köprüye giderken vapurdaki sohbetiyle başlamaktadır. Bu sohbet sırasında birbirlerinin ruh durumunu yansıtan sözler ortaya koyan iki gençten biri olan Ömer, içindeki hiçlik durumunu felsefî bir tutumla Nihat'a aktarırken vapurdaki her varlığı, nesneyi sorgularcasına gözlerini diktiği bir anda sadece bir yere bakmakla yetinmeye başlar. Uzun zamandır görmediği Emine teyzesine ve Balıkesir'den iyi bir konservatuvar tahsili alması için getirdiği Macide'de gözleri sabit kalan Ömer, Macide'yi gördükten sonra sanki dünyaya olan bakışı bir anda değişmeye başladığı için az önce Nihat'a aktardığı iç sıkıntısı yerine bir anda farklı şeyler anlatmaya başlar. İç dünyasında oluşan duyguları daha fazla tutamadan yanlarına gitmeye karar verir. Nihat, onun bu tutumu karşısında rezil olacaklarını düşünse de Ömer'e engel olamaz. Yanlarına gittiğinde Emine teyzesi Ömer'i hoşnut edecek bir

yüz ifadesiyle karşılar. Ömer, gözlerini Macide'den ayıramamıştır. Bu sırada vapurdan inip köprüye doğru yürürken Emine teyzesi Macide'yi Ömer'e takdim eder. Sonrasında Ömer, teyzesinden sanki izin almış gibi zamanla kendilerini ziyaret etmeye başlar. Birkaç defa evlerine gider, Macide konservatuvara giderken arada eşlik eder, eve bırakır. Bir süre sonra Emine Hanım ve ailesi çevrenin oluşturduğu algının etkisiyle de bu durumdan rahatsız olmaya başlayınca bunu Macide'ye aksettirirler. Gururuna yenik düşen Macide, evi terk ederek bir şekilde kendini Ömer'in evinde bulur. Kısa bir zaman sonra da Ömer'le evlenerek yaşamını sürdürmeye karar verir.

İkinci Kesit

Ömer'le tanıştıktan kısa bir süre sonra evliliğe doğru giden Macide'nin çevresi, oturduğu ev bambaşkadır artık. Bununla birlikte Ömer de evliliğin getirdiği ciddiyetle bir şeyi yapmaya karar verirken içindeki şeytanla (Ömer karakterinin deyişiyle) cebelleşir ve bekârken yaptığı eylemlerden ziyade daha farklı davranmaya çalışmaktadır. İşi bittikten sonra evine geç kalmamaya özen gösteriyor, arkadaşlarıyla eğlencelerine ara vermiş bir tutum sergiliyor. Ancak süreçte parasızlıkla başlayan ve beraberinde gelen farklı sıkıntılar onun bu rutinliği bozmuş ve Macide'den ayrılmasına kadar götürmüştür. Ömer, Nihat'ın fikirleriyle topluma yön verme, toplumda güçlü bir birey olma hevesiyle kendisine yönelttiği illegal teklifini doğru bulmasa da kabul etmiştir. Hafız Hüsamettin'den iki yüz lira almaya çalışmıştır. Tabi bu durumun yanlış olduğunu bildiği için de yaptığı bu eylemle bir iç muhakeme sürecine de girmiştir. Bütün bunlarla birlikte bir gün Macide'yi de yanına alarak birkaç defa arkadaşlarıyla eğlenceye dâhil olur. Bu eğlencelerin birinde daha önce Balıkesir'de Macide'nin müzik hocalığını yaptığı ve bir ara bir mektup yüzünden okulda adlarının beraber anıldığı Bedri'yle karşılaşırlar. Bedri, kısa sürede Ömer ve Macide'nin yaşadıkları sıkıntılardan dolayı her ikisine yardımcı olmak amacıyla kendini onların hayatlarında bulur. Diğer yandan Nihat'ın arkadaşlarıyla bazen toplantılar yapması hem kendisinin hem de olayla bir ilgisi olmayan yakın arkadaşı olan Ömer'in karakola alınmasına sebebiyet verir. Ömer, yaşadığı bu olaydan sonra nasıl olsa serbest kalacağını bilse de karakolda yalnızlığın verdiği atmosferde iç muhakemelerini daha da derinleştirir. Yaşanılanlarla birlikte Macide'yi hâlâ çok sevmesine rağmen ondan ayrılma kararı alır. Diğer yandan Ömer daha karakola düşmeden yaşantılarından ötürü zaten Macide de Ömer'le benzer duygular yaşasa da ondan ayrılmak için bir mektup yazmış ve bunu vermek için Bedri'yle beraber karakola gitmiştir. Ömer, Macide'yi görmesinden ötürü kararının değişmesinden çekindiği için sadece Bedri'yle görüşmeyi ister. Bedri'ye ona hayatında sahip çıkmasını ifade eder. Bedri, aynı cümleleri Macide'ye ulaştırınca Macide de önceden verdiği kararın etkisiyle Bedri'yle beraber farklı bir yola gider. Her iki kesitte yer alan olay örgülerinin eyleyenler modelindeki düzeylere göre şöyle gösterilebilir:

Uzam, Zaman ve Eyleyen

Birinci kesitte oluşan olay örgüsünün daha çok yaşandığı uzam, Emine Hanım adlı karakterin evidir. Orta hâlli bir ailenin yaşadığı bu uzam gerçeklik olgusuyla oluşturulmuş, İstanbul'un Şehzadebaşı taraflarında bulunmaktadır. Birinci kesitte meydana gelen durumlar bu uzamla şekillenmektedir. İlk başta Emine Hanım adlı karakterle İstanbul'a konservatuvar eğitimi için gelen Macide için bu uzam bir esenlik havası taşısa da Ömer ile olan münasebeti uzamın sahibi olan Emine Hanım ve ailesinin rahatsız olmasına sebebiyet verir ve bu rahatsızlık durumu Macide'ye aktarıldığı için Macide, evi terk ederek Ömer'le beraber yaşamaya başlar ve böylece bu birliktelik beraberinde uzamdaki kırılma noktasını oluşturur. Ömer'in *"bizim ev sahibi madam"* (S. 114) olarak nitelendirdiği karakterin dört odalı evinin bir odasında belli bir kira karşılığında oturduğu yer artık karşımıza çıkan ikinci uzam olur ve ikinci kesitte meydana gelen olayın kurgusu bu uzamla şekillenmeye başlar.

Yapıtta yazarın hâkimane bakışı tarafından ortaya koyulan zaman, her iki kesitte geçmiş zaman olarak kabul edildiği için bitmişlik bir eylemle sunulmaktadır. *"Nihat'la Ömer köprüden ağır ağır Babıâli Caddesi'ne doğru yürü**dü**ler. Kitapçı camekânlarını seyrederek Beyazıt'a gitmek istiyorlar**dı**. İki tarafında zevksiz kapaklar içinde iyili kötülü kitapların ve ciğer kebabı ile zeytinyağlı enginarın teşhir edildiği yokuşu hiç konuşmadan çıkıyorlar**dı**"* (S. 43). *"Bir aralık saz dur**du**. Şarkı söyleyen kadınlar, kırmızı, yeşil, kanarya sarısı tuvaletlerini sürüyerek, kenardaki tahta merdivenden in**di**ler ve büfede kaybol**du**lar"* (S. 155). Kipsel durum olarak beliren zaman birinci kesitte on iki gün *"Bu on iki gün zarfında yaşadıklarını…"* (S. 125) olarak verilip kurgu bu süre zarfında şekillenirken ikinci kesitte ise zaman diğerine göre daha uzun bir sürede *"üç ayı geçen beraber hayatımız esnasında…"* (S. 227) ortaya koyulmuştur.

Metinde beş özneye ve iki de nesneye yer verilmektedir. Bunlar şu şekilde ele alınabilir:

Ö1: Ömer N1: Aşk
Ö2: Macide N2: Parasızlık / Diğer sıkıntılar
Ö3: Nihat
Ö4: Bedri

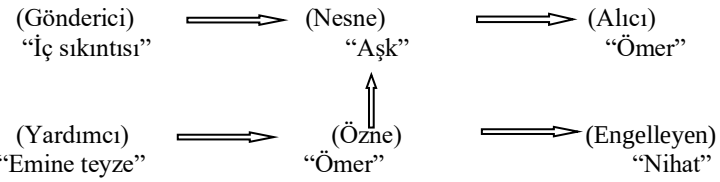
Ö5: Hafız Hüsamettin Bey

İki kesit çerçevesinde bakıldığında metinde verilen bu eyleyenler betisel nitelikleriyle ön plana çıkmaktadır. Nitekim Ö1, birinci kesitte Ö2'yi tanıdıktan sonra içindeki hiçlik duygusunu kaybettirmiş, duygularının yoğun tesiri altında kalmış, yaşadığı evren daha anlamlı bir yapıya bürünmüş ve sorumluluk duygusu bir miktar pekişmiştir. İkinci kesitte ise parasızlığın sebep olduğu yaşam tarzı; beraberinde hüznü getirmiş ve Ö1, yaptığı hatalı eylemlerinin sorumluluğundan kaçmak için suçu içindeki şeytana atıp, Ö2'den uzak kalmaya karar vererek bir dönüşüm geçirmiştir. Ö2, Ö1'e karşı ilk başta bir his yaşamasa da gittikçe bu hislerin daha yoğun olduğunu fark eder. Ancak ikinci kesitin sonuna doğru bu duyguların yoğunluğuna rağmen Ö1 ile yolunu ayırarak Ö4 ile gitmiştir. Ö3, güç ilkesini her şeyin üstünde tuttuğundan amacına ulaşmak için olumlu olumsuz her şeyi yapabilecek bir potansiyel olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta bundan kaynaklı olarak Ö1'e para bulması için illegal bir teklif dahi sunmuştur. Ö4, ikinci kesitte meydana çıkarak daha önce Ö2'yi tanımaktan kaynaklı olarak Ö1 ve Ö2'nin maddi manevi sıkıntılarında yanlarında olmuştur. İkinci kesitin sonunda Ö2 ile gitmiştir. Son olarak her iki kesitte de yer alan Ö5, daha çok Ö1 ile ilişki hâlinde olmuş ara sıra ona maddi yardımda bulunmuş bunun yanı sıra Ö3'ün Ö1'e teklif ettiği illegal teklifin de kurbanı olmuştur.

Eyleyensel Sözdizim Şeması ve Anlatıcı İzlencesi

Birinci kesitte meydana gelen olay daha çok Ö1 ve Ö2 tarafından şekillendiği için temel eyleyen özne Ömer olarak görülmektedir. Bunun için de bu kesitteki eyleyenlerin şema dizimi Ömer'e göre düzenlenip diğer karakterler de dikkate alınarak anlatıcı izlencesine yer verilmiştir.

Şekil 3: Birinci Kesitin Eyleyen Şema Dizimi

Anlatılarda eyleyenler insanlar tarafından oluşabileceği gibi -insan/özne- dışındaki nesnelerle soyut nitelik gösteren kavramlardan da oluşabilmektedir. Ömer'in içindeki hiçlik duygusu, iç sıkıntılar onu sürekli felsefi sözler söylemeye itmekte ve derin düşüncelere dalmasına sebebiyet vermektedir. Yaşamında farklı duygular tatmayan Ömer, vapurda Nihat'la olan bu derin sohbeti sırasında etrafındaki insanları süzerken bir anda gözleri sadece uzun zamandır görmediği Emine teyzesinin yanında duran kızda (Macide'ye) sabit kalarak etkileyim sürecini başlatır. *"Hayat beni sıkıyor…" dedi. "Her şey beni sıkıyor. Mektep, profesörler, dersler, arkadaşlar… Hele kızlar… Hepsi beni sıkıyor… Hem de kusturacak kadar…" "Belki bir müddet sonra can sıkıntısı bile hissetmeyecek kadar büyük bir gevşekliğe düşeceğim. Düşünüyorum: Elimizden ne yapmak gelir? Hiç!.."* (S. 14).

Bununla birlikte Macide'de gözleri sabit kalan Ömer, yanındaki arkadaşı Nihat'a karşı sarf ettiği cümleler yerini derin bir sessizliğe bıraktıktan kısa bir süre sonra duygularını, iç dünyasında meydana gelen değişmeleri anlatmaya başlayarak bir edinim gerçekleştirir. *"Gevezeliği bırak. Şu anda ömrümün en ehemmiyetli dakikalarını yaşıyorum. Hislerim beni şimdiye kadar asla aldatmamıştır. Müthiş bir şey oldu veya olacak. Şurada gördüğüm genç kız, bana, daha dünyaya gelmeden, daha dünyanın, daha kâinatın teşekkül ettiği sıralardan tanıdığım birisi gibi geldi" "Şu kalabalığın içine gözlerim kapalı olarak karışsam bir kuvvet beni muhakkak hiç şaşırtmadan doğru ona götürecektir"* (S. 18).

Sonrasında Nihat'ın engelleyici sözlerine rağmen Macide'yle konuşmak için yanına gitmesi ve onunla tanışması edimin gerçekleştiğini gösterir.

Ömer hakarete uğramış gibi boynunu gerdi:

"Şimdi görürsün. Senin kuş beynin insanlar arasındaki karanlık ve derin münasebetleri anlayamaz. Burda bekle."

Bu sözleri söyleyerek genç kıza doğru yürüdü. Nihat başını gayri ihtiyari denize doğru çevirerek "Eyvah!" dedi ve kopacak rezaletin ilk gürültülerini beklemeye başladı.

Gözlerini genç kıza dikerek ağır ağır yürüyen Ömer birdenbire uykudan uyanıyormuş gibi başını silkti. Tam kıza yaklaştığı sırada kulağının dibinde bir kadın sesi: "O!... Ömer, nasılsın?.. Hiç görünmüyordun!" dedi. Başını o tarafa çevirince, genç kızın yanında uzak akrabalarından Emine Hanım'ın oturduğunu gördü (S. 20).

Nihayetinde Emine teyzesi tarafından eve davet edilen Ömer'in (öznenin) bir süre sonrasında Macide'yi tamamen hayatına alması ve onunla evlenecek bir konuma gelmesi, izlencenin yaptırım aşamasında bunun bir ödül olarak sunulduğu görülmektedir.

Hafız'a döndü:

"Ben evlendim. Biliyor musun?

Hüsamettin Efendi biraz canlandı, merakla sordu:

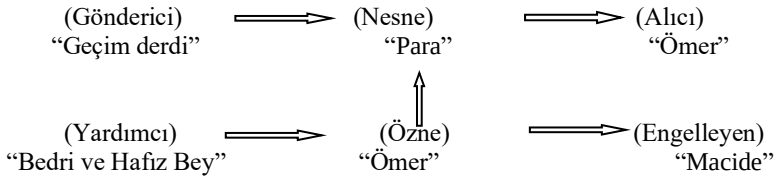
"Ne zaman? Kiminle? Nerede? Hiç haberimiz yok yahu?"

Ömer güldü:

"Haberiniz olacak gibi değildi. Ben bile nasıl olduğunun hâlâ farkında değilim, hakikat olan bir şey varsa, bugün evimde bir karım bulunduğu ve benim elime baktığıdır!" (S. 115).

İkinci kesitte de meydana gelen olayda daha çok Ö1 ve Ö2'nin etkisi görülürken diğer karakterler de dikkate alınarak eyleyenler buna göre oluşturulmuştur. Bunun için de bu kesitteki eyleyenler anlatıcı izlencesine yerleştirildiğinde eyleyenlerin dizimi şöyle karşımıza çıkmaktadır:

Şekil 4: İkinci Kesitin Eyleyen Şema Dizimi

Bu kesitte eyleyen olarak karşımıza çıkan nesne değeri paradır. Bu nesnenin eksikliğiyle oluşan geçim sıkıntısı başta Ö1 (Ömer) tarafından hissedilse de Ö3 (Nihat) tarafından da hissedilmektedir. Bu yüzden Ö3, Ö1'e illegal bir teklifte bulunarak bu sorunu hem kendisi için hem de Ö1 için aşabileceğini düşünmüştür. Bu da Ö1 için sonrasında etkileyim sürecinin başlamasına sebep olur. Ö1'in bir yandan Ö2'ye olan sorumluluğunu aklına getirerek engelleme yaşamış olsa da Ö1'in Ö5'ten istenmeyen bir üslupla nesneyi kazanmaya çalışması izlencenin başladığını göstermektedir.

"Şu senin veznedar bize para bulabilir!"

"Kaçık!"

"O bize para tedarik edebilir… Hem de istediğimiz kadar… Beş yüz lira… bin lira…"

"Hemen yarın arzunuzu kendisine söylerim… Bankadan alır, istediğiniz yere bırakır. Yalnız tehdit mektubunu yazıp bana verin…"

"Ne zannettin ya? Elbette tehdit edeceksin… Onun için büyük bir fedakârlık değil ki… Ha iki yüz lira, ha iki bin lira… Hepsi ihtilas, hepsi aynı ceza… vazifesinde kaldığı kârdır… Böyle şeyler bazen senelerce, bazen hiç meydana çıkmayabilir… Fakat biz onu ihbar edersek derhal gider. Anlıyor musun? Bu fena bir hareket değildir… Çünkü kendi şahsi menfaatimiz için yapmıyoruz…" (S. 149).

Ö3' ün Ö1'i ikna etmek için sarf ettiği sözler sonrasında hedefine ulaşmışçasına bir süre sonra Ö1'in mantığına uygun gelmeye başlamıştır. Ö1, başlarda Ö3'ün bu teklifini yanlış görse de sonrasında bunda karar kıldığı için etkilenim aşaması kendini göstermektedir.

"Fakat ben kararımı vermiştim. Gayet kısa kesmek, bunun için de hiç oyalanmadan lakırdıya dalmadan, makine gibi istediğimi söylemek tasavvurundaydım… Şimdi pek hatırlayamıyorum. Tamamıyla yabancı biri gibi konuştum. Çoğunu Nihat'tan öğrendiğim cümleler ve tehditlerle zavallı adamı evvela şaşırttım" (S. 184).

Ö1, aldığı karar gereği Ö3'ün illegal teklifine boynunu bükmüş ve dediğini yapmıştır. Bunun için de Ö5 (Hafız Efendi)' e karşı belirgin bir tehditvari niyetle bu eylemi ortaya koymuştur.

Ömer süratle doğruldu. Mümkün olduğu kadar karısından uzak durmak istediği anlaşılıyordu. Sırtını duvara dayadıktan sonra teker teker:

"Bugün bizim veznedar Hafız'ı tehdit ederek iki yüz elli lira aldım!" dedi. (S. 181).

Anlatı izlencesinin yaptırım aşamasında özne eyleyeni için ya ödül ya da ceza vardır. Nitekim burada Ö1 için ceza görülmektedir. Ömer'in Nihat'ın dile getirdiği sözlerden etkilenerek nesne değerini Ö5'ten zorla temin etmeye çalışması sonrasında karısı Macide'ye karşı bir vicdan muhasebesine girmesine sebebiyet vermektedir. Yaptığı bu eylemi ilk başlarda Macide'ye karşı itiraf etme cesareti gösterememiştir. Bu hâl onun için bir ceza olarak görülse de sonrasında bu durumdan kurtulmak, içindeki şeytanın sesini kısmak için sonunda itiraf eder.

"Şimdiye kadar asla yapmadığım, yapacağımı aklıma bile getirmediğim işler oldu."

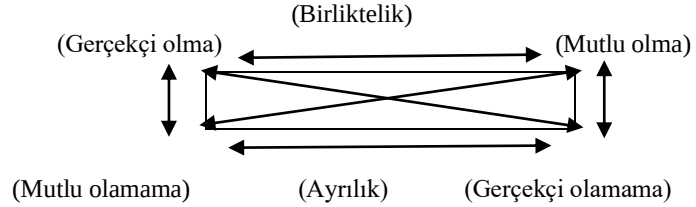
"Niçin anlatmadın? Niçin hâlâ söylemiyorsun? Aylardan beri benden sakladığın şeyler var… Beni kendinden uzaklaştırmak için elinden gelen her şeyi yapıyorsun… Söylesene, bugün ne oldu? (S. 181).

"Bugün bizim veznedar Hafız'ı tehdit ederek iki yüz elli lira aldım!" (S. 181).

Derin Yapı

Olay kurgusunun sunduğu her iki kesitte temel izlek Ömer ile Macide arasındaki aşk duygusudur. Evlilikle taçlandırılıp birliktelikle devam eden ve nihayetinde ayrılıkla biten bu aşkta oluşan zıtlık göze çarpmaktadır. Çünkü her iki tarafın da birbirini sevdikleri hâlde ayrılık kararını birbirinden habersizce vermesi iki tarafın ayrılık noktasında bir uzlaşmaya gittikleri görülmektedir. Ömer, içinde bitmek bitmeyen duyguyu yaşasa da bu sadece iç dünyasında sınırlı kalmış ve gerçek dünyada Macide'ye karşı olan sorumluluk hissiyatını oluşturamamıştır. Ömer'in duygularının bir sorumluluk hissiyatıyla birleşmemesi, bazı konularda çevrenin çok etkisinde kalması (Nihat yüzünden karakola düşmesi, Bedri'yle Macide'nin evde otururken şüphe duygusuna kapılması vd.) aşkını kontrol edemeyeceğinin gerçekliğini oluşturmuştur. Sadece duygularla kalan bu aşk gerçek mutluluğu getirememiş ve nihayetinde ayrılıkla sonuçlanmıştır.

Şekil 5: Ö1 ve Ö2'nin Karşıtının Göstergebilimsel Dörtgende Görünümü

Soyut nitelikte oluşturulmuş metinlerde derin yapıdaki niyet, göstergebilimsel dörtgenin sunduğu yapıyla ortaya koyulabilmektedir. Yazarlar tarafından oluşturulan her edebî tür sadece yüzeysel olarak anlamlandırılamadığından dolayı derin yapıda oluşan olumlu, olumsuz olgular; birliktelik veya zıtlık bildirilen durumların yüzeye net bir şekilde çıkarılması anlamlandırmanın temel bileşenini oluşturan göstergebilimsel dörtgenle mümkün kılınabilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Alanyazına bakıldığında Greimas'ın eyleyenler modelinin birçok edebî türe (masal, hikâye, roman, efsane vs.) uygulandığı görülmüştür. Bunlardan özellikle roman türü de tercih edilenler arasında olmuştur. Örneğin; Kallimci (2018), Cengiz Aytmatov'a ait olan "Beyaz Gemi" romanını sekiz kesite ayırarak incelemiş ve inceleme sonucunda anlatıda "Çocuk" ve "Maral Ana" karakterlerinin ön plana çıkan özneler olduğunu ifade etmiştir. Çomak (2022), Mehmet Rauf'un "Eylül" adlı romanını iki kesitte incelemiş ve bu kesitlerin kırılma noktasını oluşturan uzamların, özneler üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Uzdu Yıldız (2019) ise Halit Ziya Uşaklıgil'in "Mai ve Siyah" romanını beş kesite ayırarak incelemiştir. Romanın ana karakteri olan "Ahmet Cemil" her kesitte özne olarak verilmiştir. Romanların uzun anlatılar olması sebebiyle her kesit kendi içinde tamamlayıcı olamayabiliyor bu yüzden çalışmada bir kesitteki sonuç diğer bir kesitte değer bulmuştur.

Bu çalışmada "İçimizdeki Şeytan" yapıtı incelemeye alınarak yüzeysellikten derinliğe inen bir bakış açısıyla edebî eserin oluşturulma sürecindeki kurgunun çözümlemesi yapılmıştır. Bunun için Greimas'ın eyleyenler modeline dayanarak yapıt öncelikle iki kesite ayrılarak her bir düzeyde verilen alt bileşenler ayrı ayrı incelenip oluşturulan kurgu bağlamında ilişkiler ortaya koyulmuştur.

Birinci kesitte Ö1'in vapurda Ö3'le beraber giderken iç sıkıntısını, yaşama karşı olan olumsuz tavrını dile getirmesinin sebeplerinden birinin de çevresindeki kimsenin onu anlamaması olduğu için duygu durumlarının Ö3 tarafından bilinmesini /istemektedir/ aslında.

Süreçle beraber Ö1'in bir anda gözlerini Ö2'ye dikmesiyle onunla tanışmak /istemesi/ ve bunu yanındaki Ö3'ün engelleyici tavrına rağmen dile getirmesi /muktedir/ olduğuna işarettir.

Muktedirliğini gösteren Ö1, Ö2'yi gördükten sonra düşüncelerini /yapmaya/ geçmektedir. Nihayetinde ise olumsuz bir yaptırımla karşılaşmadan birliktelik -kendisiyle evlenme- ödülünü kazanmaktadır.

İkinci kesitte Ö3, fikirleriyle topluma yön verme arzusu yaşadığı için para nesnesine o da Ö1 gibi muhtaçtır. Bunun için Ö1'den Ö5'in yanına gidip zorla para nesnesini almasını /istemekle/ bunu Ö1'e /yaptırmıştır/.

Ö1'in ilk başta Ö3'ün dediklerinin yanlış olduğunu görse de kısa zamanda fikrini değiştirmesi ve eyleme geçmesi bunu /yapma zorunluluğunu/ göstermiştir.

Nihayetinde ise böyle bir eylem ortaya koyduğu için bir yaptırımla karşı karşıya kalır ki o da vicdan muhasebesidir. Bunun tesiriyle Ö2'ye karşı bu durumu daha fazla gizli tutamaz ve Ö2'nin de kendisinin

hâllerinin sorgulamasına dayanamaz ve itiraf eder. Bütün bunlarla beraber anlatıcı izlencesinin her aşamasında kipsel yapılar hem birinci kesitte hem de ikinci kesitte farklı amaçlarla kendini göstermiştir.

Her iki kesitin de eyleyen şema dizimine bakıldığında ise olay örgüleri daha çok Ö1'in etrafında şekillendiği için iki şemada da özne Ömer olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra diğer eyleyenlerin farklı bir biçim aldığı ortadadır. Ayrıca ikinci kesitte yer alan yardımcı eyleyeninde hem Ö4 hem de Ö5 nesne değerini özne için karşılıyor gibi görünse de buradaki farklılık Ö1, Ö5'ten tehditvari bir niyetle bu değeri almaya çalışmıştır.

Son olarak özellikle eyleyenlerin hem birinci kesitte hem de ikinci kesitte oluşan tutumları bizi metnin derin yapısındaki zıtlıklara götürmüş ve bunların da göstergebilimsel dörtgen görünümüyle ifade edilmesini sağlamıştır.

Yazarlık Katkısı

Bu çalışma, tek yazar tarafından yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma, doküman incelemesine dayalı olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.

KAYNAKÇA

Ali, S. (2019). *İçimizdeki Şeytan.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.

Barthes, R. (Çev.) Rifat M –Rifat S. (2009). Göstergebilimsel Serüven. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çomak, M. (2022), Eylül Romanının Göstergebilimsel Çözümlemesi. *International Journal Of Turkish Academic Studies (TURAS)*, 3(2), 226-241.

Demir, D. (2017). Hansel ve Gretel Adlı Masalın Greimas'ın Eyleyenler Modeline Göre İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 3303-3315.

Erdem, M. D. (2009), "Göstergebilim (Semiotik) Açısından Rasim Özdenören'in İt Hikâyesi. *Turkısh Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(6), 121-169.

Doğan Günay, V. (2004). Fransız Göstergebiliminde Yeni Açılımlar. *Dilbilim*, 25-50.

Doğan Günay, V. (2002). *Göstergebilim Yazıları.* İstanbul: Multilingual Yayıncılık.

İşeri, K. (2000). 'Yolcu ile Yılan' Adlı Masalın Göstergebilimsel Çözümlemesi. *Ana Dili*, 18, 12-27.

Kallimci, İ. T. (2018). Cengiz Aytmatov'un "Beyaz Gemi" Adlı Romanına Göstergebilimsel Bir Yaklaşım. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 205-216.

Kalelioğlu, M. (2021), Göstergebilim Kuramının Genel Bir Değerlendirmesi, Türkiye'deki Yeri ve Önemi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 6(1), 189-200.

Kerimoğlu, C. (2019). *Genel Dilbilime Giriş.* Ankara: Pegem Akademi.

Kıran, Z. & Kıran, A. (2010). *Dilbilime Giriş.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kıran A. & Kıran, Z. (2011). *Yazınsal Okuma Süreçleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Rifat, M. (1993). *Homo Semioticus*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rifat, M. (1998). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rifat, M. (2007). *Homo Semioticus ve Genel Göstergebilim Sorunları.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rifat, M. (2014). *Göstergebilimin Abc'si*. Ankara: Say Yayınları.

Saussure, F. (1998). *Genel Dilbilim Dersleri,* (Çeviren: B. Vardar). İstanbul: Multilingual.

Tavşancıl, E. & Aslan, A. E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri.* İstanbul: Epsilon Yayınları.

Tekinarslan E. S & Yiğit, M. (2020). İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma Metinlerine Göstergebilimsel Bağlamda Bir Yaklaşım Denemesi. *Turkish* Studies, 15(8), 3793-3806.

Uçan, H. (2003). *Edebiyat Bilimi ve Eleştiri.* Ankara: Hece Yayınları.

Uzdu Yıldız, F. (2019). Mai ve Siyah Romanının Göstergebilimsel Çözümlemesi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 254-281.

Uzdu Yıldız, F.; Çapan Tekin, S. & Aktaş, T. (2018). Sabahattin Kudret Aksal'ın Hovarda Adlı Öyküsüne Yönelik Göstergebilimsel Bir Çözümleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(67), 182-191.

Wach, E. (2013). Learning About Qualitative Document Analysis. *Ids Practıce Paper In Brıef*, 13.

View publication stats